

Н. М. Ступень,
к. е. н., доцент, доцент кафедри кадастру територій,
Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

N. Stupen,
PhD Candidate of Economic Sciences, Docent, Associate Professor of Territories Cadastre,
"Lviv Polytechnic" National University, Lviv

IMPROVEMENT OF METHODS OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC MANAGEMENT OF THE RECREATIONAL AREAS DEVELOPMENT

Удосконалено методи еколого-економічного управління розвитком рекреаційних територій з метою формування взаємовигідних міжнародних та внутрірегіональних відносин у туристичній сфері, а також задля забезпечення підвищення ефективності управління регіональною економікою, використанням природних, рекреаційно-туристичних, трудових ресурсів та науково-виробничого потенціалу, поліпшення якості життя населення регіонів, досягнення стабільного соціально-економічного зростання. Розвинуто структурно-функціональний і мережевий підходи до еколого-економічного управління розвитком рекреаційних територій. Запропоновано нові стратегічні орієнтири та інструменти розвитку рекреаційних територій. Обґрунтовано формування структурно-логічної схеми управління розвитком рекреаційних територій на базі мережевої методології, що має на меті формування єдиного рекреаційного кластера з ключовими точками і осередками, які виступають своєрідними тактичними напрямками ефективного функціонування відпочинково-туристичної сфери.

This paper deals with improvement of methods of ecological and economic management of the recreational areas development to form mutually beneficial international and inside-regional relations in the tourism sector, as well as to ensure the efficiency of regional economy management, use of natural, recreational and tourism, human resources and scientific and production potential, improving the quality of the regions life, achieving sustainable socio-economic growth. The author has developed structural-functional and network approaches to ecological and economic management of the recreational areas development. The author gives new strategic objectives and tools to develop recreational areas. This paper substantiates formation of structural logic circuit of recreational areas development management based on network methodology, which aims to form a single recreational cluster with a key points and centers, which serve as a kind of tactical directions of the effective functioning of recreational and tourism industry.

Ключові слова: рекреаційні території, еколого-економічне управління, державна підтримка, розвиток, кластер, планування.

Key words: recreational territories, environmental and economic management, state support, development, cluster, planning.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інтенсивне піднесення еколого-економічних систем на засадах самовдосконалення та ефективного розвитку скероване узгодженістю із напрямками державної політики спонукає до наукового опрацювання проблем удосконалення методів еколого-економічного управ-

ління розвитком рекреаційних територій, багато в чому залежних від мінливих ринкових, у тому числі кон'юнктурних умов. При цьому, ефективне досягнення поставлених цілей передбачає застосування еколого-економічного інструментарію управління рекреаційними територіями в частині оцінювання їх дієвості, функціо-

Таблиця 1. Порівняльна характеристика особливостей мережевого та структурно-функціонального підходів до еколого-економічного управління розвитком рекреаційних територій

Складові	Підходи	
	Структурно-функціональний	Мережевий
Мета	актуалізація обмеженої кількості домінуючих центрів розвитку рекреаційної території	визначення та формування можливостей для отримання диференційованих вигод кожної із зацікавлених сторін
Система управління	зумовлена сформованим поділом праці, за якого кожен учасник виконує жорстко детерміновані закріплені за ним функції	участь є добровільною, кожен зацікавлений учасник пропонує і реалізує свої компетенції, які можуть змінюватися при трансформації зовнішніх і внутрішніх умов
Узгодження інтересів	ієрархічні зв'язки, детерміновані за нормами і правилами функціональних зв'язків по вертикалі	добровільна співпраця із актуалізацією горизонтальних зв'язків
Зв'язки та структура системи управління	здебільшого постійні	здебільшого змінні
Можливості розширення структури управління	відносно обмежені	адаптуються до змінних умов
Учасники	державні структури управління, найбільші суб'єкти господарювання	державні, бізнес-структури, інститути, місцеві спільноти
Особливості взаємодії	обмеженість конкуренції через об'єктивні умови функціонування окремих структурних елементів	державно-приватне партнерство і кооперація
Особливості використовуваних рекреаційних ресурсів	здебільшого відомі, унікальні	«подвійне» використання інфраструктурних ресурсів
Пріоритетність в розвитку	структурно-функціонально визначені об'єкти і території для організації відпочинку, лікування та оздоровлення	соціокультурний аспект у рамках поліфункціонального розвитку території
Перепони	обмеження для потенційних учасників	значний ступінь свободи
Ресурси	здебільшого індивідуалізовані, але із можливістю спільного використання на паритетних засадах	спільне використання ресурсів всіх учасників, включаючи державні структури
Засади функціонування і розвитку	ефективність	креативність та інноваційність
Просторові особливості	здебільшого моноцентричність	поліцентричність
Особливості розвитку	вузька спеціалізація	диверсифікованість
Підсумок	чітка структурна ієрархія різних рівнів ефективності розвитку: визначення лідерів і відстаючих	диверсифікований розвиток усіх елементів мережі, де кожен спрямований на щонайповніше задоволення потреб у повноцінному відпочинку за умови ефективного ресурсовикористання

Джерело: [1; 2; 4; 5].

нальності та об'єктивності. Тому дослідження у площині розробки та вдосконалення механізмів еколого-економічного управління розвитком рекреаційних територій на сьогодні набувають істотної актуальності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню розвитку рекреаційних територій присвячено досить багато праць вітчизняних і зарубіжних вчених таких, як: Т. Андрієнко, В. Мамотов, О. Амоша, А. Сохнич, А. Третяк, В. Гуляєв, Г. Карпова, К. Купер, Ф. Флетчер та ін. У них досить докладно вивчений рекреаційний потенціал та його роль у соціально-економічному розвитку країни, про зростання ролі державного регулювання рекреаційними територіями, робиться акцент на створення конкурентоспроможного туристичного кластера. Однак проблема врахування критеріїв еколого-економічного управління туристично-рекреаційними територіями й досі залишається відкритою.

Доцільно зазначити, що в науковій літературі не отримали достатнього висвітлення проблеми системного підходу до вдосконалення еколого-економічного механізму розвитку рекреаційних територій. Недостатньо вивчена роль еколого-економічних і фінансових механізмів розвитку рекреаційних територій, існують недоліки у визначенні економічної ефективності управління ними. Окрім того, подальше ефективне формування туристичного бізнесу обов'язковою компонентою має враховувати збалансований розвиток рекреаційних територій. Тобто управління у цій сфері має бути спрямоване на попередження та мінімізацію можливих негативних наслідків туристичної галузі як для людини, так і для довкілля за умови подальшого зростання кількості туристичних об'єктів. Загалом, актуальність дослідження зумовлена зростанням негативних процесів у стані

навколишнього середовища рекреаційних територій та необхідністю вдосконалення еколого-економічного механізму управління рекреаційними територіями.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є удосконалення методів еколого-економічного управління розвитком рекреаційних територій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні в Україні розвиток рекреаційних територій створює нові можливості для розвитку підприємств та створення робочих місць у різних секторах національної економіки, сприяє залученню інвестицій і підтримці сфери послуг, навіть у досить віддалених територіях, приносить відчутну економічну та соціальну віддачу, стає інструментом для міжкультурного порозуміння. Управління розвитком рекреаційних територій має ґрунтуватися на зведенні до мінімуму негативних наслідків туризму на соціально-економічну сферу і навколишнє середовище, збереженні природної та культурної спадщини і автентичності територій, забезпеченні примноження туристичних об'єктів, створенні нових робочих місць. Тобто серед ключових цілей розвитку рекреаційних територій варто виокремити зростання інвестиційних потоків у сферу туристичного бізнесу, що сприятиме наповненню бюджетних фондів, забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів, яке передбачає підвищення рівня життя населення, забезпеченість робочими місцями тощо.

Функціонування механізмів управління розвитком рекреаційних територій забезпечується через врахування низки принципів та особливостей їх реалізації, зок-

Таблиця 2. Аналіз чинників впливу на розвиток рекреаційних територій у розрізі мережевого та структурно-функціонального підходів

Чинник впливу	Підходи	
	Структурно-функціональний	Мережевий
Географічне розташування	важливий чинник при структуризації рекреаційних територій	менш істотне значення, посилюється чинник привабливості території за умови забезпечення транспортної та комунікаційної доступності
Природно-рекреаційні ресурси	зумовлює певну спеціалізацію територій	щонайбільше проявляється диверсифікація природно-рекреаційних ресурсів
Креативність території	обмежена вимогою виконання ієрархічних планів і програм розвитку	є головним чинником і рушійною силою розвитку елементів мережі
Соціальна інфраструктура	індивідуалізована в межах проектів розвитку; вписується в загальну концепцію розвитку регіону і рекреаційних територій	стає частиною економіки регіону і рекреаційних територій
Інформаційно-комунікаційна інфраструктура	обмежена, споживач не має повної інформації про продукт, і майже не впливає на зміну пропозиції	магістральне значення для забезпечення доступності регіону та участі в міжрегіональних і міжнародних проектах розвитку рекреаційних територій

Джерело: [1; 2; 5; 8].

рема [1; 2, с. 93—94; 5, с. 10—11]: забезпечення системності та балансованості; інтеграція та імплементація у напрямі узгодженості з іншими народно господарськими сферами на основі врахування екологічних і соціокультурних ризиків; інноваційне спрямування; сприяння підприємницьким ініціативам у напрямі розвитку туристичної сфери на засадах державно-приватного партнерства задля створення об'єктів рекреаційних територій.

В останні роки поширення отримав мережевий підхід до еколого-економічного управління розвитком рекреаційних територій як доповнення кластерного підходу, розробленого М. Портером, що приходить поступово на зміну структурно-функціональному (Ф. Бродель та І. Валерстайн), в основу якого покладена тверда детермінована ієрархія у відносинах між елементами мікросистеми. У найширшому управлінському сенсі мережа — це простір діяльності, який створюється і підтримується вузлами (центрами) активності і каналами зв'язку — потоками активності між ними [5].

Згідно зі структурно-функціональним підходом рекреаційні території розвиваються із виділенням надто розмежованих ієрархічних рівнів, зокрема з'являються явні регіони-лідери та багато відстаючих територій, здебільшого у провінційних містечках та селах. Економічні механізми розвитку рекреаційних територій при цьому вважалися підсистемою регіональної соціально-економічної системи.

Поряд з тим, мережевий та структурно-функціональний підходи мають істотну відмінність щодо функціонального ресурсокористування. Так, згідно з мережевим підходом наявні інформаційні ресурси в якості основи для існування мережі. Вони відіграють важливу роль для розвитку рекреаційних територій в частині забезпечення доступності регіону та участі в проектах розвитку різних видів відпочинку різного рівня. При цьому вступ та участь у таких мережах є добровільними, де кожен має змогу на реалізацію своїх потенційних можливостей, та передбачає врахування зовнішніх і внутрішніх трансформацій, залежно від впливу яких зазнає змін і управлінська структура. Крім того, у кожного із учасників є змога вільного вступу і виходу із мережі в будь-який час, а також бути реалізатором безлічі функцій. Зокрема при зростанні попиту на туристичні послуги та вимог до їх якісних і кількісних характеристик збільшуються, відповідно, й обсяги функціональних обов'язків, виконуваних членами мережі. У цьому аспекті простежується орієнтація розвитку рекреаційних територій саме у інноваційному та креативному напрямі. В межах мережевого підходу також є змога переоцінити вплив різного роду чинників на розвиток рекреаційних територій.

За структурно-функціонального підходу ресурсовикористання в обмежене із незначним асортиментом

ресурсів. При цьому відсутній вільний доступ до виконуваних функцій, оскільки наявна чітка структура управління, де кожен виконує лише покладені на нього обов'язки, які мають здійснюватися згідно з визначеними правилами. Тобто розвиток рекреаційних територій згідно зі структурно-функціональним підходом відбувається в умовах обмеженої конкуренції в межах самої структури, коли на ринку туристичних послуг з'являються низькоконкурентні продукти. Таким чином, знижується ступінь свободи ринку туристично-рекреаційних послуг [3; 5; 7].

Порівняння особливостей двох розглянутих підходів представлено у таблиці 1.

Таким чином, методологічний підхід еколого-економічного управління розвитком рекреаційних територій на основі структурно-функціонального, проектно-орієнтованого та кластерного методів спонукує до нерозумного використання управлінських ресурсів та хибного позиціонування на ринку, а тому — до упущеної вигоди, що виражається через недосягнення цільових показників, невисокі темпи зростання ділової активності та якості життя населення [2, с. 94; 3, с. 133; 4, с. 754; 10, с. 634]. Тому, на нашу думку, варто залучити також мережевий підхід, що передбачає врахування зовнішніх та внутрішніх чинників впливу (табл. 2), а також характерних особливостей конкретної рекреаційної території у загальній структурі рекреаційного кластера, сприяючи диверсифікації розвитку кожного елемента мережі, спрямованого на задоволення суспільних потреб на основі збалансованого ресурсовикористання та розвитку рекреаційних територій, забезпечуючи тим самим досить істотну ступінь свободи кожного учасника мережі.

Тобто переоцінка щодо планів розвитку рекреаційних територій на основі їх імплементації та інтеграції у всі сфери господарювання сприятиме зростанню конкурентоспроможності цих територій та ефективності розвитку завдяки комплексному застосуванню існуючих засобів і обраного відповідного інструментарію та пріоритетних стратегічних орієнтирів [1; 3; 7; 9]. Або інакше, взаємодоповнення та взаємоузгодження кластерного і мережевого підходів має забезпечувати:

— збалансований соціально-економічний розвиток регіонів, оскільки нині існує невпорядкованість та невідповідність у структурі нормативно-правового й інституційного забезпечення розвитку рекреаційних територій через що вбачається неможливим отримання позитивного економічного результату, а також ефективного освоєння вкладених інвестицій;

— формування пріоритетів, адже, як свідчить світовий досвід, туристична сфера не є визначальною галуззю економіки країни, тому у цьому зв'язку розвиток рекреаційних територій сприятиме залученню робочої сили, а отже, і зростанню податкових відрахувань, над-

ходження яких, своєю чергою, впливатиме на вирішення фінансових аспектів соціально-економічних завдань країни;

— розвиток ключових галузей економіки країни, що сприятиме збільшенню фондів суспільного користування, фінансування яких здійснюється з державного бюджету;

— мотиваційний механізм залучення приватного капіталу у відпочинково-туристичну сферу, позаяк ефективний розвиток рекреаційних територій, перебуваючих в основному на державному забезпеченні, буде тяжіти до збитковості на кшталт решти громадських фондів;

— на основі врахування специфіки та територіально-просторових особливостей, застосування мережевого підходу задля розвитку рекреаційних територій шляхом дисперсійного розміщення центрів (території з істотною об'єктивною інформативністю та привабливістю, а також розвинутою інфраструктурою, і, як наслідок, високою відвідуваністю) та вузловий точок (менш привабливі, але з інфраструктурними точками дотику, в першу чергу транспортними, через які відбувається перерозподіл потоків відпочиваючих) [1, с. 112; 7, с. 73];

— за умови досягнення попередніх етапів, пошук вузлових точок, тобто суміщення відпочинково-туристичної сфери із передовими галузями економіки країни, що сприятиме формуванню раціональних витрат, які будуть істотно менші, ніж при проектуванні території суто під туризм і рекреацію;

— державно-приватне партнерство з метою збалансованого розвитку рекреаційних територій.

Взаємоузгоджена взаємодія мережевого та кластерного підходів задля удосконалення системи управління розвитком рекреаційних територій потребує трансформації управлінської ідеології, тобто перехід від ієрархічної до мережевої, де кожен структурний елемент наділений своїми функціями і правами на засадах збалансованості, взаємовигідності, свободи та добровільності. При цьому основним завданням мають виступати трансформаційні перетворення у напрямі збільшення цінності і корисності рекреаційних ресурсів за умови розширення спектра послуг та забезпечення задоволення суспільних потреб у якісному відпочинку.

Тобто саме застосування мережевого підходу до еколого-економічного управління розвитком рекреаційних територій надасть змогу швидкої адаптації до мінливих чинників впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, сприятиме оперативній реалізації завдань завдяки раціональній структурі витрат, широкому спектру компетенцій та вільному доступу до потрібних ресурсів, адже від їх вибору залежатиме й імплементація мережі в глобальній виробничій ланцюжки та ринок відпочинково-туристичних послуг [4, с. 752; 7, с. 78].

У цей час державна політика в Україні здійснюється переважно відносно одного з основних видів рекреаційної діяльності — туризму — на основі нормативно-правових актів та управлінських документів довгострокового та середньострокового характеру, інших державних рішень.

Аналіз сучасної системи управлінських структур в Україні, які функціонально займаються регулюванням та організацією діяльності різних сфер рекреації, а також необхідність урахування зростаючої ролі регіонального управління соціально-економічними процесами, вирішення завдань адміністративної реформи вказують на доцільність створення єдиного координаційного органу регулювання розвитку рекреаційних територій на корпоративних засадах. Спеціально створений регіональний комісії з питань координації рекреаційного розвитку може бути надано вищий рівень регулювання.

Вона мала б займатися узгодженням дій всіх управлінських структур місцевого рівня, у відання яких вхо-

дять питання рекреаційної сфери. Формування запропонованого органу на засадах представництва від місцевої регіональної комісії і підприємств рекреаційного бізнесу, уможливило узгодження проблем регіонального і відомчого регулювання, з подальшим зміцненням акцентів у бік першого. Основне завдання регіональної комісії — розробка і впровадження відповідної місцевої умов, ресурсам і потребам регіональної рекреаційної політики, яка б враховувала регіональні особливості розвитку рекреації [10].

Розробка програм розвитку рекреаційно-туристичної сфери регіонів надасть необхідні орієнтири, які дозволить визначити домінуючі тенденції, орієнтовні кількісні параметри соціально-економічного і екологічного розвитку, своє місце в міжрегіональному розподілі праці, намітити і скорегувати системи управління рекреаційним потенціалом регіонів України.

А реалізація зазначених програм розвитку допоможе забезпечувати підвищення ефективності управління регіональною економікою, використанням природних, рекреаційно-туристичних, трудових ресурсів та науково-виробничого потенціалу, поліпшення якості життя населення регіонів, досягнення стабільного соціально-економічного зростання.

За оцінкою Всесвітньої туристичної організації при ООН Україна займає 9-те місце в Європі за кількістю туристів, що її відвідують. Тому основною метою національної державної політики є збільшення кількості туристів, що відвідують країну до 2020 року до 50 млн осіб на рік, а також приділення особливої уваги розвитку внутрішнього туризму. Важливою складовою розвитку туризму в Україні є взаємодія з іншими країнами. Наприклад, розвиток круїзного туризму в акваторії Чорного моря, організація авіасполучення, організація спільних туристичних маршрутів у прикордонних територіях. Вже сьогодні Україною сусіднім державам запропоновано концепцію партнерства щодо розвитку туристичної галузі. Туристична галузь постійно розвивається. І основні завдання органів державного управління в цій сфері — встановлення правового поля на ринку послуг, здійснення контролю щодо їх виконання, надання всебічної допомоги тим підприємствам, що розвивають внутрішній та в'їзний туризм, просування інформації про туристичний продукт у світі [9].

В управлінні рекреаційними територіями соціально-економічний розвиток та охорона навколишнього середовища не можуть розглядатися як протилежні сфери. Уряд має відігравати важливу роль у формуванні системи стимулюючих важелів щодо забезпечення сталого розвитку рекреаційних територій, створюючи агентства розвитку туризму, здійснюючи підтримку неурядових організацій і приватного сектору тощо. У свою чергу, місцеве самоврядування передбачає розширення прав і можливостей місцевих громад у процесі планування та прийняття рішень у управлінні розвитком туризму. Надання громадськості відповідальності за розвиток територій та забезпечення внутрішнього контролю над життєдіяльністю громад — це фундаментальний принцип сталого розвитку. Розширення прав і можливостей громад дає можливість впливати на прийняття рішень і звертати увагу на позицію корінних та традиційних локальних груп. У цьому аспекті основною функцією держави є нормативне забезпечення стійкого розвитку, тобто створення умов для максимального використання переваг і мінімізації негативного впливу туризму на навколишнє середовище рекреаційної території.

В ідеалі детальний моніторинг рекреаційних територій має включати такі об'єкти дослідження: державні відомства та установи, що здійснюють регулювання в сфері туризму, регіональна та місцева влада, сегменти туристичних асоціацій, транспортний сектор, національні парки та інші природоохоронні території, об'єкти культурної спадщини та суб'єкти їх охорони; екологічні організації; громадськість, університети та інші органи,

пов'язані з туристичною освітою та професійною підготовкою, торговельні об'єднання тощо. Систематичний моніторинг дозволяє визначити тенденції та чинники розвитку рекреаційної території.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Таким чином, запропонована нами структурно-логічна схема управління розвитком рекреаційних територій на базі мережевої методології має на меті формування єдиного рекреаційного кластера з ключовими точками і осередками, що виступають своєрідними тактичними напрямками ефективного функціонування відпочинково-туристичної сфери. При цьому задля ефективного функціонування системи управління та взаємоузгодженої співпраці державних органів влади із інвесторами у контексті раціонального ресурсокористування у туристичній сфері потрібно сформувати відокремлені одиниці, які б координували та корегували в одновекторному напрямі інтереси всіх учасників процесу, зокрема доцільним, на нашу думку, є утворення центру координації та моніторингу, а також інформаційно-аналітичного з метою якнайкращого розвитку рекреаційних територій, враховуючи екологічні та економічні складові. Зазначене вимагає акцентуації на регіональному та місцевому рівнях управління із доступністю залучення до туристичної сфери всіх зацікавлених громадян та суб'єктів господарювання на засадах повної автономності.

На нашу думку, мережевий підхід у поєднанні з кластерним за глобалізаційних умов через прояв локальних економічних зв'язків у кластерах рекреаційних територій сприятиме формуванню взаємовигідних міжнародних та внутрірегіональних відносин, що надає перспективи для ефективного розвитку вітчизняного туристичного бізнесу та дозволяє на гідних конкурентних умовах залучатися до глобального ринку туристичних послуг.

Література:

1. Бурова Д.В. Управление развитием рекреационных территорий на основе сетевого подхода (на примере Республики Карелия): дис. ... кандидата экон. наук: 08.00.05 / Бурова Д.В. — Санкт-Петербург, 2015. — 213 с.
2. В'юн В.Г. Теоретичні аспекти управління розвитком та формування рекреаційних територій / В.Г. В'юн, О.М. Гайдаєнко // Економічний вісник НГУ. — 2007. — № 2. — С. 91—97. — (Серія: "Економіка природокористування").
3. Винар Н.В. Врахування критеріїв сталого розвитку в управлінні туристично-рекреаційними територіями Карпатського регіону / Н.В. Винар // Науковий вісник Ужгородського університету. — 2015. — Вип. 2 (46). — С. 132—136. — (Серія: "Економіка").
4. Гайдаєнко О.М. Методичні підходи до еколого-економічної оцінки можливостей використання рекреаційних ресурсів / О.М. Гайдаєнко // Економіка: проблеми теорії та практики. — Дніпропетровськ: ДНУ. — 2008. — Вип. 237. — С. 749—758.
5. Горлачук В.В. Теоретико-методологічні засади управління раціональним використанням рекреаційних територій / В.В. Горлачук, О.М. Гайдаєнко // Наукові праці. — Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили. — 2007. — Т. 72. — Вип. 59. — С. 7—15. — (Серія: "Економічні науки").
6. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / В.М. Геець, В.П. Александрова, Т.І. Артьомова, Ю.М. Бажал, О.І. Барановський. — К.: Інститут економічного прогнозування НАН України; Фенікс, 2003. — 1008 с.
7. Кислый В.Н. Методические основы эколого-экономической экспертизы проектов формирования и развития рекреационных территорий / В.Н. Кислый,

И.Н. Петренко // Механизм регулирования экономики, экономика природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. — 2002. — № 3—4. — С. 70—82.

8. Положення про Державне агентство України з туризму та курортів затверджене Указом Президента України від 12 травня року № 444/2011 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/444/2011>

9. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів / Г.О. Андросчук, І.Б. Жилієв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. — К.: Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.

10. Чичкалюк Т.О. Вдосконалення управління розвитком рекреаційного потенціалу регіону / Т.О. Чичкалюк // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2015. — Вип. 3. — С. 633—635.

References:

1. Burova, D.V. (2015), "Managing the development of recreational areas based on a network approach (on the example of the Republic of Karelia)", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy and management of a national economy: the regional economy; recreation and tourism, Saint Petersburg State University of Economics, Saint-Petersburg, Russia.
2. V'yun, V.H. and Hajdaienko, O.M. (2007), "Theoretical aspects of the formation and development of recreational areas", *Ekonomichnyj visnyk NHU*, vol. 2, pp. 91—97.
3. Vynar, N.V. (2015), "Consideration of sustainable development criteria in the management of tourism and recreational areas of the Carpathian region", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu*, vol. 2, no. 46, pp. 132—136.
4. Hajdaienko, O.M. (2008), "Methodological approaches to environmental and economic assessment of the possibilities of using recreational resources", *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, no. 237, pp. 749—758.
5. Horlachuk, V.V. and Hajdaienko, O.M. (2007), "Theoretical and methodological principles of management rational use of recreational areas", *Naukovi pratsi*, vol. 72, no. 59, pp. 7—15.
6. Heiets, V.M. Aleksandrova, V.P. Art'omova, T.I. Bazhal, Yu.M. and Baranov'skyj, O.I. (2003), *Ekonomika Ukrainy: stratehiia i polityka dovhostrokovoho rozvytku*, [Ukraine's economy: strategy and long-term development policy], Feniks, Kyiv, Ukraine.
7. Kislyj, V.N. and Petrenko, I.N. (2002), "Methodical bases of the environmental and economic examination of projects formation and development of recreational areas", *Mehanizm reguljuvannja ekonomiki, ekonomika prirodokoristuvannja, ekonomika pidpriemstva ta organizacija virobnictva*, vol. 3—4, pp. 70—82.
8. President of Ukraine (2011), "Edict of the President of Ukraine "President of Ukraine Regulations on the State Agency of Ukraine for Tourism and Resorts"", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/444/2011> (Accessed 30 August 2016).
9. Androschuk, H.O. Zhyliaiev, I.B. Chyzhevs'kyj, B.H. and Shevchenko, M.M. (2009), *Stratehiia innovatsijnoho rozvytku Ukrainy na 2010—2020 rr. v umovakh hlobalizatsijnykh vyklykiv*, [The strategy of innovative development of Ukraine for 2010—2020 in Conditions of Global Challenges], Parlaments'ke vyd-vo, Kyiv, Ukraine.
10. Chychkaliuk, T.O. (2015), "Improving the management of the development of recreational potential of the region", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 3, pp. 633—635.

Стаття надійшла до редакції 08.11.2016 р.